

Institucions de la Democràcia atenesa: Assemblea, Consell, arconts, pritans, sistema judicial:

Després de la desaparició de l'antiga monarquia atenesa (principis del s.VII a.C.) i la successiva actuació legislativa de Dracó (s.VII a.C.) i de Soló (s.VI a.C.), es va produir un cert equilibri social, que va fomentar el comerç i la indústria, augmentant la capacitat econòmica de la classe mitjana atenesa.

D'altra banda, gràcies al suport dels grups populars, sobretot de la classe mitjana, Pisístrat va instaurar la tirania a Atenes i va afavorir els llauradors realitzant una reforma agrària. Va dur a terme, també, nombroses obres públiques, que van donar treball i ingressos a molts ciutadans, va millorar la llei i el valor de la moneda.

A la seua mort, li van succeir els seus fills, Hiparc i Hipies, qui, a la mort del primer, va endurir el règim tirànic. Però este va ser expulsat per Clístenes amb el suport de la major part del poble atenes i de l'exèrcit espartà.

Derrocada la tirania, Clístenes (510 a.C.) va elaborar un plantejament social inspirat en la isonomia (igualtat legal). Va establir una nova constitució, que va substituir a la de Soló i va fer enginyoses i complexes reformes, com el repartiment de l'Àtica en cent δῆμοι (demos), que formaven deu tribus o φύλαι i cada una d'estes en tres τριττύες (tritías): costa, muntanya i plana central. A més, va fer reformes en els diversos òrgans de govern.

La comprensió, doncs, dels mecanismes de les institucions que regixen la democràcia atenesa en els segles V i IV es veurà facilitada si es té en compte que pràcticament tots els òrgans de govern, junt amb les activitats jurídiques i militars, estan oberts a tots els ciutadans atenesos.

Els òrgans de govern eren la **Ἐκκλησία (Assemblea)**, la **Βουλή (Consell)** i el **Ἄρειος Πάγος (Areòpag)**.

El Consell (Βουλή): estava format, a partir de Clístenes, per 500 membres, βουλευταί. Estos 500 ciutadans, tots majors de 30 anys, eren triats per sorteig, anualment, a raó de 50 per cada una de les 10 tribus. Només es podia ser conseller, βουλευτής, un màxim de dos vegades en la vida. Els consellers de cada tribu s'allotjaven en un edifici circular assetjat en l'àgora durant una desena part de l'any: Pritania, d'ací el nom de pritans (πρυτάνεις). Estos s'encarregaven de preparar l'orde del dia de les sessions diàries del ple de la Bulé en el βουλευτήριον, i de les quatre assemblees ordinaries de cada prítania. La Bulé exercia un poder de control sobre els assumptes que arribaven a l'Assemblea i s'encarregava de coordinar i supervisar tota activitat política, religiosa, econòmica i jurídica.

L'Assemblea (Ἐκκλησία): Era la reunió de tots els ciutadans majors de 20 anys en possessió de plens drets. Es reunia, generalment, cada nou dies, encara que també hi havia reunions extraordinàries. Perquè haguera quòrum es necessitava una assistència mínima de 6.000 ciutadans. Com a màxim òrgan de decisió i discussió, els acords de l'Assemblea es prenien per mitjà de vot a mà alçada. Per a l'execució dels decrets acordats (ψηφίσματα) comptava amb l'auxili de la Bulé. L'Assemblea Popular només podia debatre els assumptes que la Bulé li preparava per endavant, però al seu torn podia ordenar als buleutas que li presentaren un determinat assumpte per a la reunió següent.

L'Areòpag (Ἄρειος Πάγος): Era en part consell polític i en part tribunal judicial. Formaven part del mateix, amb caràcter vitalici, tots els exarconts. La seua enorme importància politicojudicial va ser decaient. A partir d'Efaltes, la major part de les seues prerrogatives van passar a la Bulé i als tribunals ordinaris.

Respecte a les magistratures, estes solien cobrir-se per sorteig entre els ciutadans presentats pels δῆμοι. Els càrrecs duraven un any, i no eren renovables (excepte els militars, renovables indefinidament). L'elecció es realitzava a la primavera. Els ciutadans prenien possessió dels seus càrrecs al juliol.

Per a poder entrar en funcions, els candidats electes havien de superar favorablement un examen (δοκιμασία) davant d'un tribunal sobre qüestions que asseguraven la seua impecable ciutadania. Els

magistrats podien ser cessats i, en el terme de 30 dies després d'haver cessat del seu mandat, els magistrats estaven obligats a sotmetre's a un procés de rendició de comptes.

Entre totes les magistratures ateneses destaquen per la seua importància **els arconts (ἄρχοντες) i els estrategs o generals (στρατηγοί).**

Els Arconts: els nou arconts presidien les eleccions i sortejos de qualsevol tipus, si bé cal distingir entre les funcions de cada un dels tres arconts principals (epònim, rei i polemarc) i aquelles que corresponien al col·legi dels sis tesmotetes:

- L'arcont epònim (ἐπώνυμος): donava el seu nom a l'any i era el màxim responsable dels tribunals judicials i tenia a càrrec seu l'organització de les festes Dionisiàques.
- L'arcont rei (βασιλεύς): tenia funcions religioses, com la direcció dels misteris d'Eleusis i podia actuar d'assessor en processos judicials d'impietat i assassinat.
- L'arcont polemarc (πολέμαρχος): organitzava les pompes fúnebres dels caiguts en la guerra i s'ocupava dels juís en què es veien implicats metecs i estrangers.
- Els sis tesmotetes (θεσμοθέται): vetlaven pel compliment de les lleis i s'encarregaven de la seua fixació per escrit. Assenyalaven els dies d'actuació dels tribunals i classificaven la competència sobre les distintes causes judicials, reservant-se les concernents a la seguretat de l'estat i al poder legislatiu. Finalment, presidien el sorteig per a l'elecció de nous arconts, la δοκιμασία dels magistrats electes i la rendició de comptes dels estrategs.

Els estrategs: eren deu, triats en l'Assemblea, a mà alçada entre tots els ciutadans. Actuaven en les reunions celebrades en el στρατηγεῖον. Les seues funcions els proporcionaven determinats privilegis i es convertien en permanents gestors oficiosos de la diplomàcia. Des del punt de vista jurídic, intervenien en les causes pròpiament militars i en aquelles que incidien en la força militar de la ciutat.

Trobem, també, altres institucions polítiques i judicials:

Àrbitres públics i privats: qualsevol tipus de conflicte podia ser resolt per un àrbitre públic (triat per un magistrat) o privat (triat per les parts en conflicte): διατητής. Els àrbitres eren ciutadans majors de 60 anys, residents a Atenes i que no hagueren sigut triats per a un altre càrrec. L'àrbitre intentava la reconciliació entre les parts i, si ho aconseguia, dictava sentència, i, en cas de no haver-hi solució, passava als tribunals ordinaris.

Jutges (δικασταί): eren 6.000 ciutadans de plens drets, majors de 30 anys, triats per sorteig. Estos 6.000 es repartien en 10 seccions (δικαστηρία) integrades per 600 jutges procedents a parts iguals de cada una de les 10 tribus. Els jutges rebien un salari per cada dia d'actuació.

Les Litúrgies: a més d'una sèrie d'impostos indirectes per a ciutadans i metecs (φόρος), els ciutadans rics tenien l'obligació moral d'emprar part de les seues riqueses en benefici del bé públic. Esta obligació estava perfectament regulada per les litúrgies (λητουργία), "servicis a la comunitat", per mitjà dels quals la polis els imposava córrer amb determinades càrregues. Entre altres, estes eren la χορηγία (obligació de córrer amb tots els gastos d'un cor per a les representacions teatrals) i la τριηραρχία (obligació d'equipar una nau).

El servici militar era una obligació per a tots els ciutadans i metecs. Als 18 anys, els jóvens atenesos eren reclutats com "efebes" i rebien educació militar durant dos anys. Després del període d'efebia, el ciutadà atenes ja podia participar plenament en l'Assemblea, on es decidia en cada cas l'amplitud dels reclutaments per a les campanyes de l'exèrcit. Com cada soldat havia de pagar el seu armament, la participació en qualitat d'hoplites o genets mostrava la situació econòmica de tals ciutadans. Les tropes lleugeres eren elevades amb menor freqüència. En la marina es donaven els majors contrastos. Anava a càrrec dels ciutadans més rics l'equipament de les trirrems (naus de 174 remers distribuïts en tres files a cada costat), mentres que els ciutadans més pobres van tindre sempre en la flota un mitjà molt important de guanyar-se la vida com a tripulants.